

FRA VALP TIL FULLT GODKJENT
ETTERSØKSHUND

“Fra valp til ettersøkshund”
NJFF v/Bertil Nyheim

NJFF-Hedmark
v/Arne Figved, Roar Lundby,
Ole Mattis Lien og Hans Ole Solberg

Faglig bistand:
Vidar Holthe, Inger & Terje Østlie, Østlies Hundesenter

Utgitt av Norges Jeger- og Fiskerforbund.
Grafisk produksjon: Erik Tanche Nilssen AS, Skien.
Opplag: 1.000 eks. 05/2011.

INNHOOLD

ETTERSØKSJEGEREN	4
HUNDEN	5
Dobbelekvipasje kan være effektivt	5
VALG AV VALP	6
INNLÆRINGSVEIEN	8
GRUNNDRESSUREN	8
SPORTRENING - Skanken og blodet	9
Nyinnlæring	9
Videreutvikling	12
Generaliseringen	12
FERSKSPORTRENING	16
GODKJENNINGSPRØVEN	16
DE FØRSTE ETTERSØK	18
GPS	19
NJFFs ETTERSØKSUTDANNING	19
KRAV TIL HUNDEN I LOVVERKET	20
HUNDELOVEN	20
For de viderekomne: DEN "SPORRENE" HUNDEN - ID SPORET	21
ID-sporhunden	21
Hva er forskjellen?	21
Valg av hund	21
Nøkkelpunkter i skoleringen	22
Hundens luktesans	23
INNLÆRINGSVEIEN ID-SPOR	23
Nyinnlæring - Lære om stoffkunnskap	24
Videreutvikling	24
Generalisering	24
Fra art til individ	25
Hvordan starte?	25
GROVSØK OG FINSØK	26
SPORTRENING	27
"Smeller"	27
Nyinnlæring	27
Videreutvikling	28
Generalisering	28
OPPSUMMERING	29
NOEN SENTRALE BEGREP:	30

4 måneder gammel og nysgjerrig - du bør allerede være godt i gang med sporopplæringen. Foto: Roar Lundby

FRA VALP TIL FULLT GODKJENT ETTERSØKSHUND

Fra 1.1.1994 ble det innført et krav om at alle som skulle jakte elg, hjort eller rådyr måtte disponere en godkjent ettersøkshund under jakta. Med godkjent ettersøkshund menes en hund som har avlagt en godkjenningsprøve for å vise at den har de ferdigheter som kreves for å gjenfinne skadet vilt.

I forkant av at denne ordningen ble innført satte Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) i gang et stort arbeid for å utdanne instruktører og ekipasjer slik at kravet om godkjent ettersøkshund kunne etterkommes. Dette ble gjort på oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) I dag kan en nok si at alle hjorteviltjegere har, eller forholdsvis lett kan skaffe seg, tilgang til en godkjent hund.

Med dette heftet ønsker NJFF at enda flere jegere lærer både seg og sin hund å gå spor, både blodspor og ferskspor. Målet er at flere

”vanlige” jegere får sine hunder godkjente og kan utføre eventuelle ettersøk på egenhånd.

Dette heftet vil ta for seg *ettersøksjegeren*, utstyr, hund og valg av hund, samt opptrening av valpen og veien videre til fullt godkjent ettersøkshund.

ETTERSØKSJEGEREN

Lenger sør i Europa hvor store selskapsjakter har vært vanlig, utviklet det seg tidlig en tradisjon med egne ettersøksjegere. Det var personer med stor jakterfaring og spesielt dyktige sporhunder som gjorde ettersøkene og ”ryddet opp” etter skadeskytingene under selskapsjakten.

Hos oss blir det ofte langt mellom de virkelige ettersøkene, noe som jo er et mål i seg selv. Det innebærer at behovet for jevnlig trening av hunden må dekkes gjennom bruk av kunstig utlagte spor og ferskspor av hjortevilt.

ETTERSØKSJEGEREN er betegnelse på den som gjennomfører ettersøket etter skadd vilt, ofte er dette ensbetydende med hundefører.

Grunnlaget for hundens egenskaper er i stor grad nedarvet. Innlæring og gjensidig forståelse mellom hund og fører skjer i forhold til det enkelte individ. Det er veldig viktig å kunne "lese" hundens signaler. En god måte å skaffe seg nødvendig erfaring i dette, er å legge treningsspor for andre; for så å gå bak hundefører for å se hvorledes han/hun løser oppgaven. De observasjonene du da gjør, gir mye lærdom om det en hund forteller underveis i sporet.

En annen ting som er viktig for en ettersøksjeger å ha kunnskap om, er hvorledes skadde dyr oppfører seg når de blir forfulgt. Ved å gå ettersøk sammen med en erfaren ettersøksjeger, kan en lære mye.

Som ettersøksjeger må du også være i stand til å vomme ut og ta vare på slaktet på egenhånd!

Nyttig utstyr for en ettersøksjeger:

- Våpen godkjent for storviltjakt med siktemidler som er raske å bruke.
- En liten god sekk med kart og kompass, ekstra tøy, mat, lykt, kniv, 5 m snor/tau og drikke for deg og hunden.
- Merkeband.
- GPS - et godt hjelpemiddel. Både under ettersøk og trening.

HUNDEN

Følgende definisjon av ettersøkshund legges til grunn: *"En hund som leder jegeren fram til skadd vilt slik at det kan avlives på en human måte."*

I utgangspunktet kan nærmest hvilken som helst hund bli en god ettersøkshund gjennom nødvendig trening og oppfølging. Likevel tilsier erfaring at noen hunderaser er lettere å få til enn andre. Det er en klar fordel at hunden du velger å satse på som ettersøkshund, har stor jaktlyst samt et gemytt som gjør at hunden er omgjengelig og mottakelig for dressur.

Generelle individuelle egenskaper hos hunder som også er viktige hos ettersøkshunden:

- Jaktlyst /søkslyst - evne og vilje til å følge et spor
- Søksevne (viltfinnerevne)
- God konsentrasjonsevne
- Stor grad av sjølstendighet/egenvilje
- Mot og nervefasthet
- Temperament

De fleste hunderasene kan egne seg godt som ettersøkshunder. Norske jakttradisjoner og geografien vår tilsier at jakthunderasene som benyttes under jakt vil dominere blant benyttede ettersøkshunder. Det er du som velger. Foto: Ole Mattis Lien

De forskjellige rasers arbeidsmåte er også av betydning. En rase som er framavlet for å kunne følge et spor på bakken som for eksempel en drever eller retriever, er lettere å få spornøye enn for eksempel en rase som jager på synet, som en mynde.

Dette må du tenke gjennom. I tillegg må du vurdere hvilke hundetyper som passer best til ditt og familiens aktivitetsnivå og måte å jakte på. Når dette er gjort, kan du bestemme deg for valg av valp.

Dobbelekvipasje kan være effektivt

En dobbelekvipasje består av en hund som sporer og en som slippes for å stille viltet dersom det flykter fra sårleiet. Disse hundene vil kunne "holde" viltet i en stålos til jegeren klarer å stille innpå for å felle det. Dette er godt egnet på elg. Ettersøk på bjørn foregår nesten alltid med dobbelekvipasjer. Metoden fungerer imidlertid ikke på rådyr, så et lettere skadd rådyr vil gå unna og gi et vanskelig ettersøk. Her er du avhengig av forposter.

ETTERSØKSHUNDENS EGENSKAPER

- Jaktlyst /søkslyst - evne og vilje til å følge et spor
- Søksevne (viltfinnerevne)
- God konsentrasjonsevne
- Stor grad av sjølstendighet/egenvilje
- Mot og nervefasthet
- Temperament

En god start bygges allerede i valpekassa! Foto: Roar Lundby

VALG AV VALP

Du har bestemt deg for rase, og funnet fram til en oppdretter for rasen ved hjelp av avlsrådet. Et generelt råd ved valg av valp er å søke en oppdretter som er kjent for å ha godt dokumenterte egenskaper på foreldrene til valpen. Det er en fordel å se flere generasjoner bakover. I denne sammenheng er dokumenterte resultater som ettersøkshunder det du skal lete etter. Det er også viktig at han/hun samtidig har gitt valpene en "god" start allerede fra valpekassa.

Har du mulighet, bør du bruke noe tid på kullet når valpene er i 5-8 ukers alderen. Dette er en svært viktig periode for sosialisering og tilknytting til mennesker. Du kan også nå få et lite inntrykk av om valpen er flink til å bruke nesa. Legg noen godbiter i valpekassa å se hvilke valper som finner dem først. Er det en dyktig oppdretter håndterer han/hun valpene mye i denne tiden, og sørger også for litt sporlek.

Velg "midt i kullet". Dersom du ikke er ute etter noe spesielt, unngå den mest kontaktsøkende valpen, den som gjemmer seg bort eller den som er djervest. Bruksmessig er det ingen forskjell på kjønnene.

Når valpen er åtte uker er det tid for å ta den hjem. Hunder er flokkdyr og de første nettene i nye omgivelser uten kullkameratene, er gjerne litt dramatiske for valpen. Plasser buret der du vil at valpen skal ha sin framtidige plass, helst utenfor "trafikken" i huset. Noen valper roer seg straks, andre må kanskje ha en natt eller to med deg på en madrass ved siden av buret, for å finne roen.

Sjarmerende drevvalper. Får du mulighet til å studere kullet før du velger valp, vil det være en fordel. Foto: Roar Lundby

Dette er tiden for å **bygge relasjon mellom deg som fører og hunden**. Det skal startes i god tid. Hundens sosiale tilpasning må starte alt på valpestadiet. Derfor skal den unge hunden så ofte som mulig være sammen med mennesker. Gjennom både å vise vennlighet og å sette grenser for den unge hunden, klargjøres rangordningen samtidig som hundens oppmerksomhet og samarbeidsvilje utvikles.

Nå legger du grunnlaget for trygghet og samarbeid. Du skal skape og befeste din lederrolle. Lær hunden håndtering og kroppskontakt. Dette gir en fellesskapsfølelse hvor følelser og sinnsstemninger også formidles med kroppsspråk, noe som i hundeverdenen er sentralt. I tillegg nyter du godt av dette når du skal klippe klør, stelle pels og ellers undersøke hunden.

Valpen skal allerede tidlig få klart for seg hvor den står på familiens sosiale rangstige. Det kan imidlertid ikke legges for mye vekt på at hunden ikke skal kues. Hundens leder er den hunden gir respekt gjennom å være rettferdig, bestemt

Relasjonsbygging - samarbeidet med deg er det som skal være det viktigste i livet!
Foto: Jorunn Solberg

og konsekvent. All framgangsrik hundedressur bygger på et harmonisk forhold mellom hund og en tydelig og respektert leder (-skikkelse).

HUNDENS LÆRINGSVEI

- Nyinnlæring
- Videreutvikling
- Generalisering

INNLERINGSVEIEN

All opplæring av hund bygger på det samme grunnlaget: nyinnlæring, videreutvikling og generalisering. Dette gjelder så vel grunndressur som sporopplæring, ettersøksopplæring, apport og annen opplæring av hund.

Nyinnlæring vil si at hunden skal lære ting den ikke kan fra før.

Videreutvikling innebærer at vi skal gjøre hunden trygg og sikker i øvelsen, og lære den å opprettholde en gitt kommando.

Generalisering er trinnet der hunden skal lære å mestre de lærte ferdigheter i ulike situasjoner og miljø, slik at den kjenner igjen kommandoen i enhver situasjon

Vi vil anbefale alle som skal i gang med ny hund, enten det er den første eller "fornyning av hundegarderoben", å starte med et

dressurkurs. Dette gir motivasjon, kunnskap og mulighet for å unngå feil du sjøl ikke er klar over og gir en raskere veg til målet. NJFF kan tilby deg det du trenger. Hvorfor ikke starte ettersøksopplæringen med et **sporingkurs hos NJFF?**

GRUNDDRESSUREN

Enhver jakthund bør gjennomgå en grunndressur for å fungere optimalt. Den må minimum lyde kommandoene "sitt" og "hit", altså innkalling. Behersker den disse to øvelsene kan du unngå mange ubehagelige episoder, - for eksempel at hunden løper ut og havner i uheldige situasjoner i konflikt med trafikken, andre hunder og lignende.

Fra første dag du har fått valpen i hus er tiden kommet for **å leke inn** den viktige grunndressuren. Bruk det signalet du vil skal være innkallingssignal når du skal fore. Bruk

"SITT" - baserer seg på tiggeratferd. Foto: Ole Mattis Lien

forskåla som en hjelper for å få valpen til å sette seg ved å føre skåla over hodet på den slik at den ikke får tak i maten. Etter en stund vil den sette seg. Å sette seg er en instinktiv handling (tiggning). Legg etter hvert på kommandoen "sitt" når valpen har satt seg og før skåla plasseres på golvet. Når valpen skjønner ordet "sitt", bruker du det for å få den til å utføre handlingen.

I denne perioden kan du også leke inn lineføring eller "gå pent i band", og de andre dressurøvelsene du ønsker å gjøre deg nytte av. Med "leke inn" menes her at det ikke stilles krav, men at det med lek som belønning skapes forståelse for hva disse kommandoene betyr. Avhengig av årstiden kan en også leke inn noe sporttrening med et forslep, altså å slepe noe spiselig, for eksempel lever i en nylonstrømpe.

NJFF arrangerer grunnleggende dressurkurs over hele landet. Alle hundeeiere, ferske som gamle, bør gå på dressurkurs med husets nye yndling.

På disse kursene vil du lære framgangsmåten for å få hunden til å utføre de nødvendige øvelsene og hvordan du befester kommandoene. Siden er det opp til deg å vedlikeholde dressurmomentene gjennom å stille krav og være konsekvent.

SPORTRENING - SKANKEN OG BLODET

Nyinnlæring

Så snart det er barmark, er tiden inne for å gjøre valpen skogsvant og starte den første mer systematiske sporttrening. Det finnes mange metoder som kan føre til målet. Her beskrives en metode som mange har prøvd med godt resultat. Du kan nå, avhengig av hva du vil bruke hunden til, trene på **artsspesifikk sporing**. Det er da viktig å etablere et forhold mellom hunden og en "hjelper". Med "**hjelper**" menes her en gjenstand som hunden svært gjerne vil ha tak i. Hjelperen kan være en godbit, leke, tennisball

Start tidlig. Valpen elsker utfordringer og er utrolig lærevillig. Foto: Roar Lundby

eller en skank fra et byttedyr. Ikke la hunden leke med hjelperen til stadighet, men bare som belønning når den har gjort noe riktig under opplæringen!

Vil du at hunden bare skal spore elg, kan du starte med å bruke en fersk elgskank som hjelper. - Du lar da hunden snuse på skanken og leke litt med den slik at interessen øker. Ta så skanken i et snøre og la en medhjelper slepe den

langs bakken gjennom for eksempel grasmark eller blåbærlyng femti til hundre meter rett fram, for så å gjemme den under vegetasjonen. Du holder hunden i langline slik at den ser skanken forsvinne. Kameraten går i en bue tilbake til deg, og du lar hunden ta opp jakten på skanken ved å snuse seg fram langs sporet.

Utvikling av sporing:

1 Bli kjent med skanken. 2 Tren slepespor med skanken.

3 Bli kjent med blod og skank. Tren slepespor med dette.

4 Gå over til kun å bruke blod. Reduser blodmengde etter hvert.

5 Husk belønning! Skanken ligger alltid ved sporslutt. Foto: Roar Lundby

La den samme skanken bli gjennomtrukket av blod før du legger sporet på samme måte som du har gjort med skanken uten blod. Du vil da få et spor som er en kombinasjon av "ferskspor" (skanken) og blodspor. Dersom hunden følger dette sporet like greit som da du brukte bare en fersk skank, kan du prøve et spor lagt med bare blod, for eksempel en dråpe pr. halvmeter. NB: Husk skanken og belønningen ved sporslutt!

Vanligvis vil valpen følge blodsporet greit. Skulle det vise seg å by på problemer, går du tilbake et trinn og kjører et par runder til med kombinasjonen blod-skank.

Husk å markere "skuddplassen" og "enden av sporet", bruk gjerne litt ekstra blod på disse plassene.

Nå er det viktig at du sjøl er klar over hvilken **sporatferd** du ønsker hunden skal ha. Det er

dette du skal lære den. I starten går du gjerne med 3 - 5 m "lineavstand" til hunden. Da har den arbeids- og slingringsmann, samtidig som du raskere kan lede den tilbake på sporet. Støtt den med trygg og god (rolig) ros når den tar opp igjen sporet. Lær deg å kjenne hunden. Det er individet som bør avgjøre mengde og styrke i rosen. Ros overstrømmende når valpen finner skanken. **Vent ikke med å legge inn vinkler, reduser heller litt på sporets lengde.**

De første sporene bør i størst mulig grad foregå i medvind eller sidevind. Forlater hunden sporet, stopp opp og vent rolig til den tar opp sporet igjen. La ikke hunden få løs line til framdrift før den setter nesa i bakken!

Fokus på riktig sporatferd! La ikke hunden få løs line til videre framdrift før den bevisst planter nesa i bakken.
Foto: Roar Lundby

Videreutvikling

Når hunden klart mestrer sporingen, er det tid for å legge inn vanskeligheter (videreutvikle). Gjør sporet lenger, legg inn flere vinkler, la sporet ligge lenger før det går osv. Det er ofte ikke lengden på sporet som er det essensielle, men momentene i øvelsen. Bruk fantasien og skap hindringer.

Du kan legge inn spesielle vansker som kryssende spor av et annet dyr, en annen hund eller folk, eller slepe en pølsebit eller annet dødt vilt over blodsporet. Husk bare å merke stedet med de innlagte vanskelighetene godt slik at du kan korrigere for feil sporing. Det er bare fantasien som kan sette grenser for hvilke forstyrrelser du legger inn etter hvert. – La forskjellige personer legge sporene slik at valpen ikke lærer seg å følge sporet etter en bestemt person. Får valpen problemer med et moment under opplæringen, gå da tilbake til det den behersket og start på nytt. – Tren ikke for ofte, ett par ganger i uken synes greit for de fleste. Bruk resterende tid til dressur, lek og stimulering av hunden.

Viktig ved all denne sporopplæringen er at skanken ligger ved sporslutt og at valpen roses overstrømmende ved funnet av skanken! Det er også vesentlig i denne treningen at du lærer **”å lese” hunden** og at du lærer å tyde de signalene hunden gir når den møter problemer i sporet. Som oftest er det føreren og ikke hunden som feiler når et ettersøk mislykkes. Har en medhjelper lagt sporet slik at du ikke sjøl vet hvor det går, får du enda bedre trening i å lese hunden. Det er da viktig at medhjelperen går med under sporingen slik at han/hun kan stoppe deg hvis det bærer galt av sted. Slik unngår du feilinnlæring for hunden!

Generaliseringen

Det er viktig at du ikke korrigerer hunden før den “kan” spor. Gjør som nevnt ovenfor, stopp opp og vent til den sjøl gjenopptar sporet. Når hunden har lært spor og du har kommet til generaliseringsfasen, kan du starte med korrigerer. Husk da å konsekvent bruke ferske skanker eller deler av det viltet som hunden skal trenes på og å si “nei” hver gang hunden vil følge et annet vilts spor. Her oppnår du at hunden konsentrerer seg om riktig vilt. – Vil du at hunden skal konsentrere seg om rådyr eller

Det er utrolig viktig å kunne lese hundens signaler og hva den "forteller" deg på sporet. Foto: Roar Lundby

Fornøyd ekvipasje etter en vellykket sporing. Foto: Ole Mattis Lien

hjort, bruker du selvfølgelig skanker fra disse dyra. Bruker du forskjellige hjortedyrskanker om hverandre, vil hunden helst spore hjortedyr.

Ferske skanker får du tak i ved å kontakte jegere eller kommunen. Husk å fryse skankene ned så raskt som mulig, og tine dem i god tid før bruk.

NB! Varier treningen i forskjellig vegetasjon, på ulike underlag og med ulike sporelengder, til ulike tidspunkt og under alle værforhold. Ikke minst er det viktig å bruke hardt underlag, både grusveg og asfalt. Dette kan du godt legge inn som separat læring der du går tilbake til korte spor som hunden lykkes med, og øker etter hvert. Bryt opp rutiner og bruk fantasien. All sportrening skal være lystbetont. Pass på at tempoet ikke blir for stort, men at hunden sporer rolig og konsentrert i passe tempo. Dette med tanke på at en skytter skal kunne følge med i en reell ettersøksituasjon.

Etter en del grunnleggende trening kan det være nyttig å gå spor sammen med ettersøksjeger/skytter. Nå skal farten avpasses slik at denne får en enklest mulig oppgave og en sikker avslutning på "ettersøket".
Foto: Ole Mattis Lien

UTSTYR TIL SPORTRENING

- Sporsele
- Sporline
- Spruteflaske eller sporleggerkjepp
- Merkebånd
- Skank/belønning

I regelverket for godkjenning av ettersøks- hunder heter det at hunden må være minst ni måneder gammel før den avlegger prøven. Har du jobbet riktig fram til da, skulle den nå ikke ha noen problemer med å avlegge godkjenningsprøven på blodspor.

Utstyr til sportrening:

- Sporsele
- Lang sporline, gjerne ti - tolv meter
- Spruteflaske eller dryppflaske for blod (en vanlig plast leskedrikkflaske med hull i korken kan brukes), eller en sporleggingskjepp som er en kjepp med en svamp i enden til å dyppe i blod og markere bloddrypp på bakken
- Merkebånd til merking av sporet (en GPS gjør god nytte i denne sammenhengen)
- Ferske skanker eller andre deler av den/ de dyr du vil lære hunden å spore og som er praktisk å lage slepespor med

Utstyr til sportrening. Foto: Roar Lundby

Sporlina skal være av et materiale som er passe stivt slik at den ikke fester seg i vegetasjonen. Den skal også være god å holde i og slik at den ikke "brenner" i hånden når du lar den gli gjennom for å gi mer line. Dette er nyttig når hunden ringer, det vil si at hunden gjør en sirkelbevegelse for å lete opp igjen sporet som den har mistet, eller er usikker på.

Rett behandlet, er en fem millimeters rundline av lær ypperlig, det samme er også selvspleisende tau (6 - 8 mm) som ikke blir vått og tungt, ikke henger fast og som glir lett i terrenget. Sporlinen bør i tillegg ha en farge som gjør dem lett synlige i vegetasjonen.

FERSKSPORTRENING

Vanligvis er det ikke vanskelig å få en jakthund til å starte på et ferskspor.

De første gangene er det en fordel om hunden ser dyret når det flykter. Denne satte igjen gode spor og et solid luktbilde å spore etter. Foto: Roar Lundby

Gå ut og finn vilt som er aktuelt for sporing. Det er en fordel om det er et enslig dyr. Det gjør det lettere for deg å kontrollere om hunden vil veksle mellom individene. De første gangene er det en fordel om hunden ser dyret flykte. Det tenner hunden til å ta opp forfølgelsen. For mange jakthundraser ligger dette i blodet slik at de uten videre starter sporingen dersom sporet ikke er for gammelt. En god start kan være å spore inn på et fall under jakt. Uansett er det viktig at hunden skjønner at du setter pris på at den sporer. Ros den og la den gjerne leke litt med "hjelperen" som belønning for godt utført arbeid. Etter hvert kan du støkke et dyr du ser og vente en time eller to før du starter sporingen. Øk også lengden på sporingen etter hvert. Pass på at du er sikker på at du følger det samme sporet hele veien. Et godt tips er å spore når det ligger noen snøflekker slik at du av og til får kontrollert at du er på rett vei mot en "fasit".

Stopp aldri sportreningen på en vei eller stil! Gjør en del flere ganger kan valpen fort få inntrykk av at når en kommer til veien er oppgaven løst. - Ofte er det vanskelig å få en ivrig hund til å forlate sporet. Det kan da være til hjelp å kommandere ligg, roe ned og la hunden få belønning for å roe ned.

Husk også på innlæringsveien når du går på ferskspor. Spesielt er dette viktig når hunden for eksempel vil skifte art eller spor under treningen. Eventuell korrigeringsgjøres etter at hunden vet hva den skal gjøre og er over nyinnlæringsfasen. Også under fersksportreningen kan du skape forstyrrelser ved å la andre hunder, folk eller annet "forstyrrende" passere over sporet før du starter på treningen.

For mange hunder som er avlet på å jobbe med høy nese, som spiss hundene, så er det under nyinnlæringsfasen viktig å la hunden få roe seg ned, sette nesen i bakken og ikke jobbe seg inn på dyret "på vinden". Vær også observant på at mange av de drivende hundene vil starte å løse i bånd når de enten ser eller har ferskt spor å gå på. Det er da viktig at du som fører lærer hunden å roe ned i situasjonen. Ikke gjenoppta selve sporingen før hunden er helt stille.

GODKJENNINGSPRØVEN

Sporprøven for full godkjenning som ettersøkshund består i dag av to deler: Blodsporprøve og fersksporprøve.

Blodsporprøven går ut på at ekvipasjen sammen med en spordommer følger et spor som er lagt ved å dryppe ut 0,3 liter blod over en avstand på ca. 600 meter. Her følger et utdrag fra Norsk Kennel Klub (NKK) sine regler for gjennomføring av blodspor- og fersksporprøver, hentet fra 4. Gjennomføring av blodsporprøve: 4.1 Forutsetning og legging av spor:

4.1 Forutsetning og legging av spor

Et hjortevilt (elg, hjort eller rådyr) antas å være skadet. Skadestedet og flukttretningen er kjent og skal angis. På skadestedet skal det kunne anvises blod. Hundefører kan selv undersøke sporstart.

Sporet skal være ca. 600 meter langt og legges med ca. 0,3 liter blod jevnt fordelt over hele sporet.

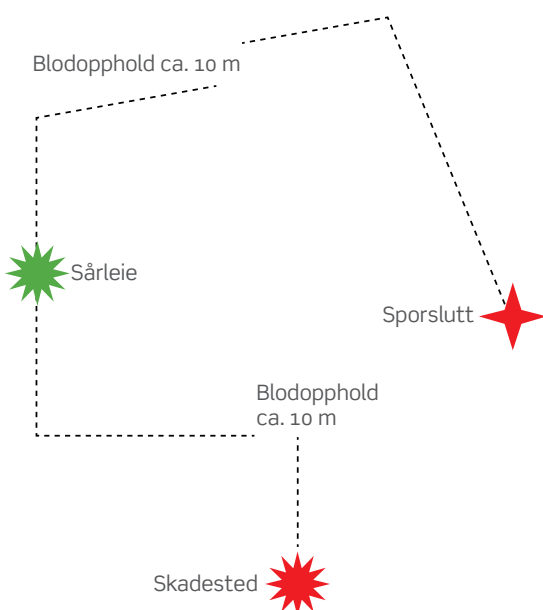
Sporstart, sårleie og sporslutt markeres med oppspark og ekstra blod. Sporet legges med naturlig forløp i terrenget, slik at det danner fire vinkler (brudd i fluktretningen).

To steder i sporet opphører blodingen over ca. 10 meter. Minst ett av disse skal være i tilknytning til en vinkel, der blodoppholdet skjer i brutt fluktretning. Et sted i sporet sparkes marken opp for å markere et sårleie.

Dette må ikke være i forbindelse med en vinkel. I sporslutt skal det plasseres en del av et hjortevilt som merkes med samme blod som ble brukt i sporet. Utlagt blodspor skal være minst 12 timer gammelt og være lagt ut dagen/kvelden før. Ingen merking av sporet til støtte for fører må forekomme. Fra sporstart skal det være tydelig merking i fluktretningen så langt som man antok man kunne se dyret, men ikke lenger enn 25 meter. Sporet skal ikke legges på allerede snødekket mark.

Dommeren skal vurdere sporarbeidet etter følgende kriterier:

- vilje og evne til å ta sporet og følge dette
- tempo og arbeidsmåte på sporet
- vilje til å arbeide ved tap på sporet
- arbeidsmåte ved tap på sporet
- interesse for annet vilt og tamdyr
- helhetsinntrykk
- Samarbeid mellom hund og fører skal også vektlegges

Sporet skal ligge i et område med normal villtetthet og naturlig i terrenget. Sporingen skal foregå med hunden i langline.

Fersksporprøven skal foregå på barmark. Et hjortevilt støkket av en spordommer. Så venter dere ca. en time, tar hunden i langline og går til stedet der hjorteviltet ble støkket og sporer etter.

Dommeren skal vurdere sporarbeidet etter følgende kriterier:

- vilje og evne til å ta sporet og følge dette
- tempo og arbeidsmåte på sporet
- vilje til å arbeide ved tap på sporet
- arbeidsmåte ved tap på sporet
- interesse for annet vilt og tamdyr
- helhetsinntrykk
- Samarbeid mellom hund og fører skal også vektlegges

Hunden skal følge det samme dyret i minst en halv time.

Vil du sette deg grundigere inn i godkjenningsprøven for ettersøkshund, finner du en instruks om prøving og godkjenning av ettersøkshund som er utarbeidet av DN. Instruksjonen er tatt inn som et vedlegg i et rundskriv om "Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst" med kommentarer. Rundskrivet finner du under følgende nettside: <http://www.dirnat.no/content/258/Sentrale-forskrifter-til-viltloven> eller du kan finne den på www.njff.no/jeger under kapittel 5 i "Jegerprøven med NJFF".

Foreninger i NJFF og raseklubber arrangerer sporprøver og jaktprøver som er utmerket trening for å få fram en god ettersøkshund. Du finner mer om dette på våre nettsider www.njff.no

VURDERING AV SPORARBEIDET

Under prøve skal en del faste momenter vurderes. I tillegg til at hunden skal spore frem til sporslutt er samarbeidet mellom hund og fører underveis og hvordan hunden løser utfordringer viktige momenter.

Start gjerne med å la hunden spore innpå en felt elg. Foto: Ole Mattis Lien

DE FØRSTE ETTERSØK

Start gjerne med å la hunden spore inn på et dyr som er felt under jakt (dødsøk). Begynn sporingen der du vet dyret gikk like før felling og spor inn til fallet. Ros overstrømmende når hunden har "funnet" dyret.

Etter hvert kan du la hunden gjøre sporsøk lenger unna fallet for så å spore inn. Dette er nyttig trening da de fleste av våre hunder får alt for lite trening i praktiske ettersøk.

Når du er trygg på at disse oppgavene løses greit, er tiden kommet for å prøve seg på virkelig ettersøk, d.v.s. finne igjen et dyr som har gått videre etter påskyting eller en trafikkulykke. De første gangene er det en fordel at undersøkelsen på skuddplass eller skadested viser at dyret har en alvorlig skade slik at det vil gå i sårleie etter å ha tilbakelagt en forholdsvis kort fluktavstand. – Etter å ha ventet omtrent en time etter at skaden inntraff starter ettersøket ved at hund, fører og en skytter følger sporet rolig og mest mulig lydløst. Beste mulighet for å avlive dyret er hvis det overraskes på sårleiet. I disse første ettersøkene er det en fordel å ha en erfaren ettersøkshund i bakhånd om unghunden skulle mislykkes.

Øk gjerne avstand til fallet for å la hunden få en ekstra utfordring. Husk belønning! Foto: Roar Lundby

Ettersøkene du kommer ut for kan deles i tre typer:

1. **Dødsøk**, det vil si et forholdsvis kort søk fra skuddplass og fram til et dyr som ligger dødt eller så hardt skadd at det bare er å gi det et avlivingskudd.
2. **Ettersøk på et skadd dyr** som går unna.
3. **Kontrolløk**, det er først å granske skuddplass for å undersøke om en antatt bom virkelig var bom, og så spore etter dyret så langt at det trygt kan friskmeldes.

En viktig detalj ved all ettersøksjakt hvor flere personer deltar, er at alle er utstyrt med vester eller klær med markeringsfarge for maksimal sikkerhet.

Skuddplassundersøkelsen kan med fordel utføres i samarbeid med hunden. Den har utviklet sine sanser på en helt annen måte enn det vi mennesker har, og vil ofte påvise hår, blod, beinsplinter og lignende som du overser. Det er en fordel å trene dette på kunstig utlagte skuddplasser slik at hunden lærer å påvise funn, ikke spise dem, - og du lærer å lese hunden!

GPS

GPS har blitt et nytt svært godt hjelpemiddel i så vel det praktiske ettersøksarbeidet som under trening av ettersøkshund.

Under legging av treningsspor kan sporet med fordel legges inn på en GPS. Når ekvipasjen går sporet med GPS, vil sporloggen automatisk registreres og kunne brukes for å se hvordan ekvipasjen har løst oppgaven i forhold til fasiten. For sporleggeren er også GPS en fin hjelp for å huske hvor sporet ligger i terrenget.

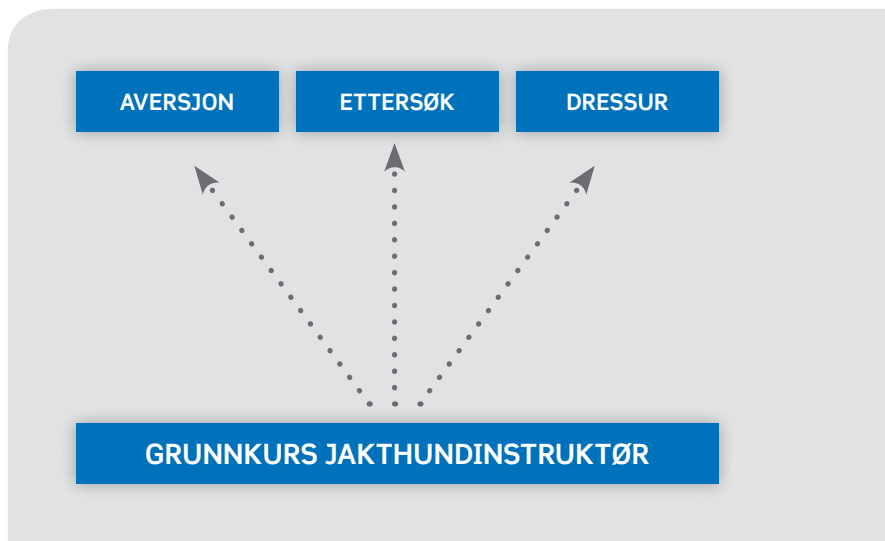
Under det praktiske ettersøket kan også GPS være til stor hjelp. Sporloggen viser hele tiden hvor ekvipasjen har gått. Ved å legge inn punkter underveis på sikre sportegn av det skadde dyret som blod hår o.l, kan ekvipasjen gå tilbake til disse sikre punktene dersom sporet tapes. Også om en må avslutte sporing for å ta igjen sporet dagen etter er GPS et glimrende verktøy for å merke avslutningspunktet. Dette gjelder spesielt dersom en annen ekvipasje skal fortsette ettersøket.

NJFFS ETTERSØKSUTDANNING

NJFF har utviklet et meget godt kurstilbud for deg som ønsker å lære mer om ettersøk og som ønsker å bli ettersøksjeger eller instruktør på ettersøk.

1. **Grunnkurs ettersøk** - nybegynnerkurs for hvordan man går frem for å få til en godkjent ettersøkshund.
- Veiledningsheftet "Fra valp til godkjent ettersøkshund" er kursmaterieil.
2. **Videregående kurs ettersøk** - Kurset for deg som ønsker å lære mer om ettersøk og for ettersøksjegere som tar på seg oppdrag for private eller for det offentlige.

All vår instruktørutdanning for hund, starter med Grunnkurs Jakthundinstruktør. Kurset er på 24 t og tar for seg grunnleggende pedagogikk, opplæring, oppdragelse og sosialisering, atferd og observasjon.
3. **Instruktørutdanning** (krav om bestått grunnkurs jakthundinstruktør)
4. **Oppdatering av instruktører**
- oppdatering av instruktører

De øvrige kursene krever først og fremst at du er interessert i å bli bedre i ditt arbeid med hunden!

I tillegg kan vi tilby kurs i ID-Spring.

KRAV TIL HUNDEN I LOVVERKET

Kravet om bruk av ettersøkshund er hjemlet i villlovens § 26. Bestemmelsene om ettersøkshund er tatt inn i Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst.

§ 23, Krav om godkjent ettersøkshund:

"Under jakt på elg, hjort og rådyr, skal jaktlag og personer som jakter alene ha tilgang til godkjent ettersøkshund. Fører og hund skal ha bestått praktisk prøve i henhold til "Instruks om prøving og godkjenning av ettersøkshund" fastsatt av direktoratet.

Dersom slik hund ikke medføres under jaktutøvelsen, skal det gjennom skriftlig avtale være sikret tilgang innenfor et rimelig tidsrom etter påskyting. Kommunen kan kreve at jeger dokumenterer tilgang til godkjent ettersøkshund." **§ 26, åpner for "Unntak for bruk av ettersøkshund på eget jaktfelt".**

Det er åpnet for unntak fra det generelle kravet om bruk av godkjent ettersøkshund:

"Jeger eller jaktlag som har lavbeint, drivende hund av rasene dachshund, basset, drever og beagle kan få hunden godkjent som ettersøkshund på hjort og rådyr på eget jaktfelt og etter skriftlig avtale i tilstøtende nabojaktfelt.

Jeger eller jaktlag som har hund av rasene som tilhører Norske Elghundklubbers Forbund kan få hunden godkjent som ettersøkshund på elg og hjort til bruk i eget jaktfelt, og etter skriftlig avtale i tilstøtende nabojaktfelt.

Jeger eller jaktlag som har hund av rasene bayersk viltsporhund, hannoveransk viltsporhund og alpin dachsbracke som tilhører Schweisshundrasene kan få hunden godkjent som ettersøkshund på elg, hjort og rådyr til bruk i eget jaktfelt, og etter skriftlig avtale i tilstøtende nabojaktfelt.

Vilkåret for slik bruk er at hund etter 1. og 2. ledd er jaktpremiert etter jaktprøvere regler fastsatt av Norsk Kennel Klub og godkjent av direktoratet, og at hund som tilhører Schweisshundrasene har bestått bruksprøven til Norsk Schweisshund Klubb. For lavbente drivende hunder må prøven være avlagt med hjort eller rådyr som drevdyr, og hunden må i tillegg ha bestått fersksporprøve etter instruks om prøving og godkjenning av ettersøkshund."

HUNDELOVEN

I forhold til ettersøk og bruk av ettersøkshunden, er det viktig å være oppmerksom på hundelovens bestemmelser, særlig når det gjelder båndtvang og aktsomhetskravet.

Spesielt viktig for ettersøkshunder er § 9, d) som hjemler et generelt unntak fra båndtvangsbestemmelsene for ettersøkshund som er ute på aktivt ettersøk etter såret eller sykt vilt.

§ 9, d):

"Båndtvang fastsatt i eller i medhold av §§ 4, 6 og 7 gjelder ikke for.....

d) hund i aktiv bruk som ettersøkshund etter såret eller sykt vilt,...

.....Hund som nevnt i første ledd bokstav a til d eller i , ...kan på en aktsom måte slippes slik det er naturlig ut fra bruksformålet."

Dette er et viktig generelt unntak som gjør det mulig å slippe en ettersøkshund uavhengig av båndtvangsbestemmelsene der dette vurderes som formålstjenlig under aktivt ettersøk etter skadet eller sykt vilt.

Det er samtidig viktig å være oppmerksomme på den potensielle risiko som ligger i å slippe en ettersøkshund i tidsrom der det er krav om båndtvang. Selv om ettersøkshunden og hundens fører opererer klart innenfor lovlige rammer, er det en viss risiko for at ikke alle oppfatter at dette er en hund som er ute på lovlig oppdrag.

Det er uansett viktig å merke ettersøkshunden godt, slik at mulighetene for at noen kan misforstå situasjonen eller påberope seg å misforstå situasjonen, reduseres i størst mulig grad.

FOR DE VIDEREKOMNE: DEN "SPORRENE" HUNDEN - ID SPORET

Den ultimate ettersøkshunden følger det sporet vi har satt den på, uansett om den skal spore en skadet elg, finne igjen en savnet hund eller gå etter en skadet bjørn. Ved å la hunden få lukte på teppet til hunden du skal lete etter, hår fra bjørnen eller lukt som er avsatt der elgen traff skjermen på bilen, - få en "smeller" (fra engelsk to smell). Hunden skal da følge sporet etter det individet den er satt til å følge. Vi snakker om individsporing med en "ID-hund".

Dette er en krevende "sport" som fram til nå har vært mest benyttet innen politiet, militæret, tollvesenet, redningshunder etc. Det er spesielt i forbindelse med kunnskap om utfordringer ved sporing av bjørn, at individsporing mer og mer står fram som nyttig for oss jegere/ ettersøksjegere.

Individsporing er jo hva vi ønsker at en ettersøkshund i realiteten skal gjøre, men neppe kan kreve, verken av hund eller fører, uten at de har "gått skolen" og etablert den ferdighet og kompetanse som kreves. *"Hunden skal følge det spor som stemmer med det luktbildet den har fått presentert - det sporet den blir satt på."*

ID-sporhunden

Denne hunden får lukte på en "smeller", og ved hjelp av denne skal den gjøre et "sporopptak". I praksis følger hunden vegkanten til skadestedet eller "ringer" området for å finne det riktige sporet. Under sporarbeidet skal den ikke

la seg forstyrre av kryssende spor fra andre dyr eller viltarter. Hunden skal kunne håndtere alle underlag og miljø; samtidig som den beholder motivasjon og konsentrasjon. Det sier seg sjøl at dette er et "håndverk" som krever mye innsats og systematisk arbeid over lang tid for å lykkes. Målene er de samme som vi setter til en vanlig ettersøkshund, men det trenes bevisst på å forebygge at hunden skifter spor underveis.

Hva er forskjellen?

Innledningsvis har vi tatt for oss det vi kan kalle artssporing. Hunden skal spore elg, rådyr eller tilsvarende, så vel med opplæring på blodspor og skank som ferske spor. Denne hunden vil sannsynlig velge det ferskeste sporet, eller det sporet den er mest vant til, - for eksempel sporet av elg. Den sporrene hunden *skal følge det individet den er satt til å følge. Det vil si at den skal følge den lukten, "smeller", den har fått presentert fra et bestemt individ.* Dette krever en helt annen systematikk og nøyaktighet i opplæringen. Dog er innlæringsvegen den samme.

Valg av hund

Individet og hundeførerens kompetanse vil være viktigere enn hvilken rase hunden tilhører. Likevel bør du merke deg visse grunnelementer. ID-sporhunden må ha god konsentrasjonsevne, være utholdende på sporet og kunne tåle ulike påvirkninger og miljøforstyrrelser. I tillegg vil førerens ulike rasepreferanser og erfaring med å trene forskjellige hundetyper i sporarbeid klart være med å påvirke valget.

Noen ting er likevel viktig å være klar over når du skal velge valp. I jakthundmiljøer har det vært lagt vekt på hunder med sterke drifter. Sterk jaktlyst har dominert slik at vi har fått hunder som ofte har så stort fokus på "byttet" og sitt jaktinstinkt at kontakten med fører blir minimal eller forsvinner helt.

Ulike typer "smeller". Foto: Hans Ole Solberg/Ole Mattis Lien/Roar Lundby

For å løse en så krevende oppgave som individsporing legger opp til, vil det være nødvendig med en hund som er samarbeidsvillig. En samarbeidsvillig hund har i seg like deler drifter og like deler evne til oppgaveløsning. I likhet med toppidrett, der vi snakker om "den hele utøver", snakker vi her om "den hele hunden". Det er en hund som er i mental balanse med seg sjøl og sine omgivelser. En hund som har fått lov til å bruke både sin egenskaper og sitt følelsesregister.

Valg av oppdretter vil nå være et godt utgangspunkt. Det viser seg at valper som har fått lov til å vokse opp sammen med barn, fort etablerer ønskede egenskaper. Barna er umiddelbare i sin atferd og valpen må lære seg å lese mennesker. Dette legger et svært godt grunnlag for senere samarbeid. Motsatt finner du valper som kun har vokst opp i en hundegård eller i et isolert miljø.

ID-sporhunden må være i besittelse av god evne til konsentrasjon. Foto: Åsgeir Størdal

Det er lov, også for oss jegere, å se på hva andre har fått til med sine hunder. En sikker sporhund er sannsynligvis det mest effektive redskapet vi har for å rekonstruere hvordan et individ har beveget seg. Enten du skal finne igjen en savnet person, gjøre ettersøk av et skadet rådyr eller kunne dokumentere hvor en bjørn eller ulv har tatt vegen.

Hundens lukteegenskaper gjør den antagelig kapabel til å følge sporet nøyaktig der individet har satt ned foten/kløven/labben. Det er ikke gitt at alle hunder kan bli dyktige sporhunder; men med riktig trening, kan alle bli bedre! Å få til en ID-sporhund krever et dyktig håndverk. Du må være villig til å bruke mye tid hvor nøye planlegging er nødvendig. Du kan klare å omskolere en tradisjonell sporhund; men det vil være mye enklere å starte med en ny hund.

Nøkkelpunkter i skoleringen

Du må tilpasse metodene du skal bruke til din hund, det enkelte individet. Noen hunder trenger mer tid enn andre. Det handler om å legge opp progresjonen i treningsarbeidet med økende vanskegrad slik at *hunden lykkes*.

Hundens sjøltillit vokser når den opplever at den sjøl løser de problemer som oppstår på sporet. Variasjonen av underlag og miljø er her, om mulig, enda viktigere enn ved tradisjonell ettersøksopplæring. Du må gi hunden så mange ulike erfaringer som mulig. Gjennom godt planlagt trening vil du forbedre hundens evner til å klare nye utfordringer, og således vil du aldri kunne si at en hund er ferdig trent.

I tillegg til sportreningen, er det viktig å gjennomføre **miljøtrening** i de omgivelser hunden skal jobbe slik at den blir kjent med lukter, lyder og andre forstyrrelser. Ofte søker et dyr som er skadet til vann. Dette innebærer at du må lære hunden å følge spor i dette miljøet også. Trene på sporing i vann!

Du kan ikke forvente at hunden skal beherske ting i en "skarp situasjon" som du ikke har gitt den mulighet til bli kjent med/trent på tidligere. Fysisk trening/ kondisjonstrening er viktig. Hunden må etablere utholdenhet slik at den klarer å konsentrere seg over lengre tid! (La nesa være påkoblet - som vi ofte liker å kalle det under jakta).

Miljøtrening. Foto: Åsgeir Størdal

Hundens luktesans

Det er viktig å forstå hvordan hundens nese fungerer. Dette vil også gi deg bedre forutsetninger for "å lese hunden". Se litteraturhenvisning "Om iD-sparhunden".

INNLERINGSVEIEN ID-SPOR

Det vil være en fordel å se opplæring på ID lukt/stoffkunnskap som en egen opplæring. Denne metoden som her beskrives, er også den som i stor grad benyttes i utdanning av bombehunder, narkotikahunder, hunder til personsøk og nå også til å påvise sykdom som epilepsi, kreft etc.

Vi vil forsøke å gi deg tips til enkle løsninger og måter å jobbe på som du vil se gir resultat og er kurante å legge til rette. Du kan jobbe med ID lukt/stoffkunnskap samtidig med at du starter sporopplæring. Det er viktig at du skiller disse og ikke setter de sammen før begge er generalisert hver for seg.

Det er også naturlig i denne prosessen å starte med gjenkjenning av art, - for deretter å gå til individet.

Forsøk å sette deg i hundens sted og tenk enkelt, det vil gi best resultat.

Uansett vil vi anbefale deg å skolere deg sjøl før du setter i gang med egen hund. Dette vil hjelpe deg til å unngå en rekke feil, og dermed til å spare tid og krefter.

Etabler egen kommando for hver av øvelsene, for eksempel:

"SØK" for arbeidet med smeller.

"SPOR" for den rene sporopplæringa.

"SØK SPOR" når du har satt sammen øvelsene.

Da vil hunden kjapt lære seg å skille på den jobben den skal utføre.

Nyinnlæring - Lære om stoffkunnskap

Når du har bestemt deg for hva du vil bruke som "hjelper" til hunden, godbit, leke, skank etc.; må du sørge for at hunden etablerer et sterkt forhold til denne!

I neste omgang kan du legge lukt fra det individet/dyret du vil hunden skal søke etter sammen med "hjelper". Hunden vil reagere på "hjelperen" og samtidig få inn den ønskede lukta. Snart vil dette gi samme reaksjon på det ønskede luktbildet. Når hunden etter hvert viser mer og mer interesse for riktig lukt, og kan kjenne den igjen (kalles deteksjon), kan du gå videre til neste nivå.

Eksempel I:

Putt "hjelperen" inn i lua til en kamerat og la hunden få lukte på den. Han/hun stikker den under genseren og går og setter seg sammen med et par andre. Hunden får ordren "Søk" og søker seg fram til kameraten med lua med "hjelperen" i - belønnes ved å få hjelperen. Dette gjennomfører du i samme rommet slik at du gjør oppgaven enkel for hunden. Pass på ikke å bruke samme person flere ganger, men varier dette slik at hunden må ha oppmerksomheten rettet mot lukta fra hjelperen og fra lua/smelleren som raskt vil etablere seg som et tillegg i hundens luktbilde.

Når hunden behersker øvelsen (lykkes 4 - 5 ganger), øker du vanskegraden ved å la hunden søke blant flere personer.

Sjøl om målet er å få hunden til å spore dyr, er det enkelt og lett tilgjengelig å kunne bruke personer i innlæringen. (De er også ulike individer).

NB! Hunden må læres inn med en og en lukt av gangen. Husk at du jobber med nyinnlæring.

Videreutvikling

Videreutvikling innebærer at du lar hunden lukte på forskjellige luktemner, og når den lukter på det riktige belønner du.

Her presenterer du hunden for "riktig lukt" blant en rekke andre lukter, helst i et sterilt miljø. Det vil si at miljøet bør inneholde minst mulig forstyrrende "tillegglukter" som vil kunne påvirke hundens arbeid. Hunden skal kunne skille ut riktig lukt og markere denne og belønnes (kalles diskriminasjon). Dette er trening som godt kan gjøres innendørs. Brukshundmiljøet bruker en karusell med 8 - 10 "luktbokser" som på forhånd er sterilisert/ luktrene, og legger i ulike luktemner. Viktig med belønning på rett markering!

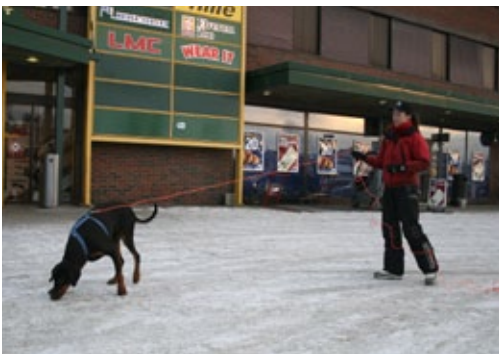
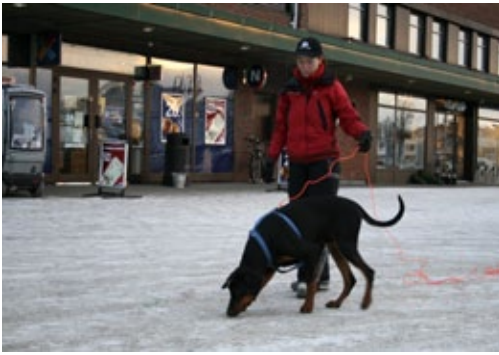
Eksempel I forts.:

Nå lar du personen forflytte seg over i et annet rom og sette seg i ei gruppe personer, og gjentar øvelsen. Behersker den øvelsen, kan du fortsette med å legge hjelperen i en plastpose for å dempe luktbildet. Varier person og gjenstand/plagg som hunden får som smeller. Du reduserer gradvis påvirkningen av hjelperen, - for til slutt å fjerne den helt, slik at hunden kun søker ved hjelp av smelleren (lua/gjenstanden).

Generalisering

Nå skal hunden kunne kjenne igjen "riktig lukt" samme hvor den måtte støte på den (kalles identifikasjon). Vil du at hunden skal følge bjørnespor, trener du med bjørnelukt i områder der elg, rådyr, folk, andre hunder og gjerne sau, har ferdes og vil virke forstyrrende. Kun når hunden bare viser interesse for bjørnelukt, - skal den belønnes!

Først nå er hunden klar for å trene på reelle bjørnespor i terrenget!

Hunden skal mestre sporet uansett miljø! Foto: Roar Lundby

Fra art til individ

Det er svært viktig i innlæringsprosessen at du er klar over hvilke "feller" du kan gå i og derfor planlegger nøye og kontrollerer de luktpreparatene du benytter. Tenker du bjørn, må du skaffe lukt fra begge kjønn og ulike aldersgrupper. Ønsker du å målrette sporingen mot hunddyr, - så må lukttreningen rettes etter det allerede på videreutviklingsnivå (diskriminasjon).

I opplæringa vil det være riktig å starte med gjenkjenning av art, for så å la hunden finne fram til individet innen arten. For de fleste vil det her være enklest å bruke elg, hjort eller rådyr. Først lar du hunden gjenkjenne arten, elg, hjort eller rådyr. Belønninga kommer her når hunden markerer på riktig art.

Neste steg blir å la hunden kjenne igjen et individ innen den arten fra de du har valgt. Du tar vare på skanker, skinnbiter etc. fra ku, okse, kalv, ungdyr av begge kjønn. Bruk engangshansker når du skal ta hand om det og frys det vekk i rene plastposer. Du må merke "lukkestoffene" fra hvert individ nøye. Frys ned hvert individ for seg, godt forseglet, slik at lukta ikke blandes. Vær også klar over at det skjer kjemiske prosesser under frysing og tining, slik at luktbildet vil endre seg hvis du velger å fryse ned samme skanken/skinnbiten flere ganger for å bruke den om igjen.

En annen metode vil være å ta vare lukkestoffer fra nyskutte, eller om mulig fra levende individ. Vær klar over at lukt endres veldig raskt etter at

døden har inntrådt. Du trenger litt bomullsstoff, rene syltetøyglass (gjærne av god gammeldags type syltestrikk og skrukork) og et kjølig sted og oppbevare dette. La dette bli en del av utrustningen i jaktsekken.

"Hent lukt" fra det nyskutte dyret ved å surre kluten rundt skanken med luktkjertel, legg den i klem mellom lår, bog etc., for å sanke lukkestoffer. Legg den så tilbake i syltetøyglasset. Setter du dette på et kaldt sted, kan du bevare lukta i kluten i 10 år.

Dersom du skulle ha kontakt i en bjørnepark, vil en bomullsklut oppbevart hos en bjørn i vinterdvale være et utmerket preparat å ta vare på.

Ta også vare på blod fra det nyskutte dyret og sørg for at det raskt blir frosset ned.

Hvordan starte?

Den danske veterinæren Hans Petter Ruwald som underviser på politiets hundeskole, Sæter gård i Kongsvinger, legger utrolig stor vekt på å begynne tidlig. Allerede under fødselen, i løpet av de første 48 timene, når du valpens "gullalder".

Dypt i hundens hjerne finner vi det limbiske systemet, en siste rest fra krypdyrhjernen. Det gjør at de første 48 timene, "råmjølkfasen", er en åpen motorveg for lagring av lukt som vil huskes hele livet. Valpen vil huske lukt av mora, søsken eller oppdretter; i alt 15 ulike lukter som vil bli lagret for resten av livet.

Her kan du “prege” valpen på det du ønsker den skal prioritere, bjørn, elg, rådyr, hjort, rype, skogsfugl etc. Lukt av dyreblod eller lukt fra bomullskluten i valpekassa, vil gjøre underverker.

Har du ingen mulighet i valpekassa, er ikke løpet kjørt. Bruk matskåla. Du kan legge biter fra kluten under matskåla hver gang du fører den første måneden, og hunden vil preges på det luktinntrykket du vil den skal jobbe med senere. (Dersom du klipper opp kluten i små biter når du legger den i glasset, vil de ikke forstyrres av annen lukt og kan kastes etter bruk.) Den vil oppleve denne som noe positivt – mat er belønning. Pass på at valpen ikke ser at kluten blir lagt der; og det **ikke er lov å leke med den!**

Ved god planlegging og bevisst tilrettelegging i ditt arbeid med valpen, vil du senere få mye “gratis”. Bruk mye tid, gi kjærlighet, vær konsekvent og dyrk positive opplevelser!

Vær bevisst på å la valpen løse oppgaver – ta initiativ! Belønn!!

Nå bruker du innlæringsveien til å la hunden kjenne igjen hvert individ som du har luktstoffer fra. Start med et individ og fortsett med de andre. På den måten vil hunden koble lukt bildet til smelleren og ikke bli “hengende ved” kun ei ku, en kalv etc.

GROVSØK OG FINSØK

Det er normalt å dele hundens søksmønster inn i grovsøk og finsøk. Ved grovsøk gjør hunden større slag og beveger seg raskere i terrenget. Her opplever du at den tar luktprøver/“sniffer” med mer ujevne mellomrom. Gjerne også på overvær.

Finsøket starter gjerne når hunden nærmer seg eller er ved sporet. Farten avtar, hodet søker gjerne nærmere marka og frekvensen på luktprøvene/“sniffing” øker. Hunden vil bruke den metoden som “lønner seg”. Det er viktig at du er klar over hva du vil hunden skal gjøre, - og planlegger treninga etter det.

Finsøket setter store krav til konsentrasjonsevne. Foto: Roar Lundby

SPORTRENING

Hvordan skape gode forutsetninger?

Mange opplever at hunden er stresset ved sporstart. Allerede da du startet forberedelsene med å finne fram utstyr, kom forventningene hos hunden og stressnivået økte. Fram til du har tatt den ut av bilen og gjort klar til å starte sporingen, øker stresset og hunden har vanskelig for å konsentrere seg. Dette kan være ødeleggende for et vellykket resultat!

Gjennom dine rutiner og ritualer kan du skape rett nivå på forventningene og fremme et aktivitetsnivå hos hunden som får den til å prestere. En stresset hund må roes ned, og bruk enkle arbeidstegn. Sett den eller legg den ved sporstart og ha tålmodighet til å la den stresse ned. Gjentar du dette, vil den fort skjønne at det lønner seg å være behersket og rolig. Jo raskere den klarer å roe seg ned og konsentrere seg, jo før får den begynne å spore. Husk enkle og klare rutiner!

NB! Dette momentet trener du også gjennom dine rutiner i den daglige omgangen med hunden som å sitte rolig når den skal ut til du gir "friordren", ved foring etc.

En konsentrert hund øker sannsynligheten for en vellykket sporstart, og dermed også resten av sporet.

"Smeller"

Bruk dette bevisst ved å gi hunden en "smeller" hver gang den skal gå et spor. På den måten blir dette en naturlig start som forteller hunden hva/hvilke lukter den skal søke etter. Enten du vil eller ikke, vil det alltid være forstyrrende lukter der du skal trene. Disse luktene må hunden sortere vekk.

Nyinnlæring

Velg et enkelt terreng med ensartet underlag. Gjerne der du vet at det er god vitring, skogbunn, grasmark osv. Enklest er det å bruke en person som "hjelper" i tillegg til den arten du vil hunden skal jobbe med, f. eks. lukt fra bjørn, elg, rådyr etc. Du kan variere mellom ulike personer og dermed ulike lukter, slik at hunden velger å søke opp den "smeller" den har fått presentert og ikke personen som legger sporet.

Sett eller legg hunden og la sporleggeren gå i veg med luktkilden mens hunden ser på. Sporlengden kan være kort, men samtidig lang nok til at hunden ikke bruker overvær.

Oppstalling! – Hunden "roer ned", gjerne i bilen, men er likevel klar til innsats. Ved en sikker og rolig håndtering forbereder du den på oppgaven dere skal ut å løse. Foto: Ole Mattis Lien

La personen gjemme seg bak et hjørne eller noe annet, slik at hunden ikke har synsbildet, men må la nesa overta og jobbe på sporet. Belønn rikelig når hunden lykkes med å finne personen og luktkilden. Husk, det er belønningen som skaper motivasjon til å spore neste gang. Hunder som ikke får betalt for sitt arbeid - slutter å jobbe (akkurat som oss).

La så sporleggeren legge igjen luktkilden/ gjenstanden i sporet og gå vekk. Slik fjerner du et moment og lar hundens konsentrasjon stoppe opp med "smelleren". Husk å belønne.

Når hunden mestrer dette går du videre med å øke sporelengde og variere underlag. Etter hvert tar du vekk synsbildet av personen som går ut/ eller variere luktkilden med ulike deler fra den arten du har valgt en skank, kjeve, skinn etc. Gi hunden en "smeller" fra luktkilden og sett den rett på sporet. Sporet kan gjerne økes til 100m eller mer.

Viktig! Du skal la hunden finne igjen luktkilden på samme underlag du har valgt å trene på.

Videreutvikling

Når sporatferden er befestet, begynner du å variere lengde, underlag og alder på sporet. Bruk spor som er fra helt ferske til minst en time gamle. Benytt også muligheten til å legge inn flere vinkler, la samme spor gå fra et underlag til et annet.

Fortsett med å legge inn forstyrrelser med kryssende spor (du kan bruke andre personer, gå over med hunder eller la naturlige spor på stedet utgjøre utfordringene). La sporleggeren gå tilbake i samme spor "odde", gjøre avhopp m.m. for å skape situasjoner du vil kunne møte under et senere ettersøk. Husk å belønne! Ved etter hvert å samordne spor over ulike underlag, grusveg, asfalt, gårdsplass, åker osv. gjør du hunden sikker. Ved denne type trening får du en hund som jobber raskt og sikkert.

NB! Luktbildet varierer sterkt fra underlag til underlag. Vær klar over at hundens nese trenger tid til å omstille seg. Ta det med ro! Les hunden! Dette gjelder også når hunden beveger seg fra et "vanskelig underlag" (veg) til enklere underlag som skogsmark. Den vil fort synes dette blir enkelt, slurve og miste konsentrasjonen.

Generalisering

Nå er tida kommet for gi hunden økende utfordringer og sørge for at den behersker "oppdraget" uansett underlag, værforhold, miljø og tidspunkt. Nå skal du sette sammen ID og spor til en øvelse.

Legg flere spor parallelt. La det rette sporet variere i rekkefølgen etter hvert som du legger opp treningen. Du trenger ulike sporleggere til det enkelte spor. La 5 - 6 personer gå sammen 200 - 300m for så å spre seg ut i vifteform. Presenter "smelleren" som en av personene representerer, og følg på sporene. Når hunden velger det rette, belønner du. Varier og skap nye situasjoner.

Du presenterer "smelleren", og lar hunden søke eieren. Utfordringen vil være å finne fram til rette spor og følge det fram til rette ID. Tegning: Åse Nordanger

Når du kjenner deg trygg på hundens sporarbeid, er det viktig at du begynner på spor som også er ukjent for deg som fører. Nå tvinges du til å stole hunden, - og ikke minst, du må lære deg å lese dens sporatferd. Sannsynligvis er det du som nå er begrensningen, og ikke hunden.

Gjennom et vel planlagt treningsarbeid skal hunden vite hva som forventes av den, og du skal ha lært hunden å kjenne. Jo flere avanserte spor dere i fellesskap løser, jo mer moro blir sporarbeidet.

Når rutiner, "smellerteknikk" og et nøye gjennomført sporarbeid med personer og "hjelpere" er på plass, er tida moden for å spore vilt. Ved å benytte eksakt samme ritualer og teknikk, vil hunden kjenne igjen situasjonen. Skulle du ikke finne noe annet til "smeller", bruker du et tydelig sporavtrykk. Sett eller legg hunden på samme måten som ved sporinnlæringen og la hunden snuse skikkelig i sporavtrykket og start sporinga. Du vil erfare at jo mer grundig du har vært under opplæringa, jo lettere vil hunden ta viltsporene.

Det er viktig at dere nå opprettholder trening framover, både på personer, blodspor, slep osv. sørg for å variere tidspunkt for trening, underlag, miljø - bruk fantasien. Se på treningen som et samarbeid mellom deg og hunden. Du skal stole på hunden, og hunden skal kunne stole på deg. Tren gjerne flere sammen og hjelp hverandre. Kos dere - trening skal være moro!

OPPSUMMERING

1. Etabler forhold til "hjelper".
2. Lag kobling mellom hjelper og det luktbildet du vil at hunden skal konsentrere seg om (smeller).
3. Fjern hjelper.
4. Fortsett med samme luktbilde til hunden mestrer det (4-5 vellykkede forsøk).
5. Gå videre med å gi ny smeller fra nytt individ. 4 - 5 vellykkede forsøk. NB! Dersom hunden er usikker og du skjønner at den ikke mestrer oppgaven, - gå tilbake til det den behersket og start der.
6. Når hunden mestrer variasjonen med smeller og riktig spor, øk vanskegraden og start generalisering.
7. Husk å bruke neoprenhansker/ engangshansker når du skal handtere lukt/smeller. Unngå tilleggslukter og forstyrrelser.

NOEN SENTRALE BEGREP:

Belønning: Dette er den vanligste innlærte forsterkningen vi bruker. Du kan gi den med stemmen “Flink”, “Bra”, ved berøring som klapp, stryk etc, eller ved en godbit.

Forsterkning: Forsterkning vi si å øke intensiteten og reaksjonsevnen i en atferd for å få høy motivasjon. Dette vil medføre at hunden lettere klarer å starte og gjennomføre handlingen neste gang.

Hjelper: Gjenstand som du har lært hunden “å bli glad i”. Dette kan være godbit, en skank, en kong, ei fille m.m. Hjelperen bruker du til belønning, skape motivasjon eller som søksobjekt.

Oppspark: Når du lager spor, skal du markere steder i sporet hvor dyret har endret atferd og hunden skal markere dette overfor fører. Visuelt får du dette fram med å lage spor i terrenget, “sparke” opp litt i skogbunn, på grusveg etc.

Ringing: En hund som taper sporet vil ofte slå en sirkel for å finne det igjen.

Skank: Nedre del av bein på elg, hjort, rådyr inkludert klover.

Smeller: I denne sammenhengen lukt fra et individ. Det kan være hår, blod, skinnbit, ferskt spor etc.

Sårleie: Et skadet dyr vil som regel legge seg ned. Her vil du kunne finne blod, hår, vominnhold etc.

Litteratur:

“Naturmangfoldsloven”
www.lovdatab.no

“Viltloven”
www.lovdatab.no

“Hundeloven”
www.lovdatab.no

“Forskrift om jakt, felling og fangst”
Direktoratet for naturforvaltning

“Om ID-spårhunden”
Tobias Gustavsson, Lars Fält & Jessica Åberg

Artikkel/foredrag - “Jæger” nr.1 2001
Hans Petter Ruwald, Hokkerup Dyreklinikk

DEN FERDIGE ETTERSØKSHUND
- KLAR FOR OPPDRAG!